

Vrede voor jullie

I

Jezus' verschijnt

We hebben vanmorgen verder gelezen in het Evangelie van Johannes vanaf, waar we waren gebleven.¹ Eigenlijk is dit gedeelte langer. Ook het verhaal van de 'ongelovige Thomas' hoort erbij. Dat wordt de 'tweede verschijning' van Jezus genoemd. Maar wij concentreren ons op die eerste keer dat de leerlingen allemaal bijeen zijn en de opgestane Jezus bij hen binnenkomt.

Jezus leeft. Maria Magdalena had hem met eigen ogen gezien en zij had het verkondigd aan de leerlingen (Joh. 20:18). Maar nu hadden die zich opgesloten in een huis. Ze verkeerden nog in ontredde door wat er gebeurd was. En ze waren bang. Dan verschijnt door de vergrendelde deur Jezus aan hen.

De term 'verschijning' kan misleidend zijn. Een associatie is gauw gemaakt met het woord spookverschijning of geestverschijning.² En ja, Christenen worden wel beschouwd als aanhangers van waandenkbeelden. Er staat er ook niet 'verschijning'; we lezen eenvoudig: Jezus komt binnen. Zoals hij ook de tweede keer doet, als Thomas erbij zal zijn.

Diegenen die hem hebben vervolgd en ter dood gebracht zijn niet de getuigen van zijn opstanding. Jezus begeeft zich na het lege graf niet in het publiek. Het zou bij ons niet 'in de krant' gekomen zijn; in die zin kan er geen zogenaamd 'hard bewijs' van worden gegeven.³ Zelfs de volgelingen van Jezus aan wie hij zich na zijn opstanding toonde hebben dat niet zomaar beseft: Maria Magdalena niet, en de Emmaüsgangers niet.⁴ Ook de discipelen, na hem toch twee keer van dichtbij te hebben gezien, zullen Jezus, wanneer zij hem straks voor de derde keer ontmoeten, niet meteen herkennen.

II

Dichte deuren

Waarom hielden de leerlingen de deuren op slot? Dat was, lezen we, uit vrees voor de Judeeërs. Verbijsterd door de dood van hun meester, leefden zij in angst voor degenen die hier achter hadden gezeten. Ze voelden zich vogelvrij. Waanvoorstelling of niet, als alleen al het gerucht zich zou verspreiden dat die zogenaamde koning van de Joden uit de dood was verrezen, dan zou dat voor de autoriteiten buitengewoon ordeverstoring geweest zijn. Zij zouden overgaan tot repressie. Want Jezus was populair geweest, door de vele genezingen die hij had verricht en zijn zorg voor al die vermoeide en belaste mensen. Er kon zomaar weer een volksbeweging ontstaan.

Hoeveel mensen in de wereld kennen niet een dergelijke angst? Terreur en geweld worden steeds pandemischer. En er zijn onverbloemde dictaturen. In China worden godshuizen van allerlei religies verbouwd en opnieuw ingericht. ‘Dat gaat zo’, stond er in de krant. ‘Eerst verneemt een tempelbestuur dat de overheid het gebouw wil slopen. Vervolgens probeert [dat bestuur] de tempel te redden door die aan te passen aan de [eisen] van de communistische partij. Op de voorgevel prijkt dan ineens een portret van [Mao Zedong], of van de huidige president Xi Jinping’. ‘Ook kerken zijn een mikpunt. Soms zijn de tien geboden overgeschilderd met wijsheden van de president’.⁵

En hoeveel angst is er niet in onze eigen *westerse* samenleving, individueel en collectief? Vaak is het verdrongen angst. Angst bij slachtoffers, angst bij daders. Deuren zijn dicht, en als ze open gaan, lijkt het wel, is het hetzij om te beledigd te worden, hetzij om te beledigen of geweld te plegen.

III

Vrede voor jullie

De leerlingen van Jezus zijn dus bang voor intimidatie of arrestatie. Maar Jezus komt binnen en zegt: Vrede voor jullie. Volgens de Nieuwe Bijbelvertaling zegt hij: ik wens jullie vrede. Maar Jezus *wenst* niets! Zijn woorden komen niet van een voorgedrukte verjaardagskaart. Jezus *wenst* de discipelen geen vrede, hij *zegt hun die aan*, Shalom! Dat is belofte. Het is een machtiging. Jezus *verkondigt* vrede. Het echte leven. Gooi de deuren maar open. Ruimte.

En tegelijk met dat hij dat zegt, laat hij hun zijn handen zien en zijn zijde. Zo zal Thomas hem straks herkennen, aan die littekens. Dan zal hij geloven! In een interview in *Trouw* van twee jaar geleden zegt de Tsjechische theoloog Tomáš Halík: Ik kan niet geloven in een Christus zonder wonden. De opstanding is geen *happy end*. Er is geen opstanding zonder kruis. Sint Maarten, zo gaat de legende, werd eens bezocht door de Satan. Die verschijnt aan hem in de gedaante van Christus. Maar Sint Maarten ontmaskert de duivel door te vragen: waar zijn dan je wonden? ⁶ Want Christus herkennen we aan zijn handen en zijn zijde.

Voor de tweede keer zegt Jezus dan: Vrede voor jullie. *Shalom*. Hij voegt er nu iets aan toe: Zoals de vader mij gezonden heeft, zo stuur ik ook jullie uit. Ooit had hij dit gezegd, in Matteüs 10: Ik zend jullie als schapen onder de wolven; wees daarbij voorzichtig als slangen, maar ook argeloos als duiven. Wees niet bezorgd over wat je zult zeggen. Dat zal je ingegeven worden. Het is de geest van de vader die in je zal spreken (Matt. 10:19/20). Hetzelfde zegt hij nu: Neem de adem in je op van de Heilige Geest. Want zoals de vader mij gezonden heeft, zo stuur ik ook jullie uit.

IV

Instelling van de biecht?

En dan komt die bekende tekst die de Katholieke kerk opvat als de instelling van de kerkelijke biecht. Alsof de Heilige Geest zijn intrek zou nemen in een omgrensd instituut! De Nieuwe Bijbelvertaling heeft het zo:

Na deze woorden blies hij over hen heen en zei: ‘Ontvang de heilige Geest’.
Als jullie iemands zonden vergeven, dan zijn ze vergeven; vergeven jullie ze niet, dan zijn ze niet vergeven.’

Wij hebben gelezen:

Als hij dit gezegd heeft blaast hij hun toe en zegt tot hen: neemt in u op heilige geestesadem; *wier zonde gij vergeeft aan die mogen ze vergeven worden; van wie ge ze vasthoudt, zijn ze vastgehouden!*

Dat blazen vindt de NBV maar gek. Ze maakt ervan dat hij over hen heen blaast. Ergens boven hun hoofden. Maar er staat dat hij hen ‘aanblaast’, bij hen ‘naar binnen blaast’. Letterlijk, dat hij hen *in-spireert*. Hij wil zijn geest ingang doen vinden in het binnenste van zijn leerlingen. Jezus doet iets dat veel fundamenteler is dan de instelling van de katholieke biecht.⁷ Alsof de Heilige Geest alleen zijn intrek zou nemen binnen een dergelijke instituut! Jezus doet iets anders; hij geeft hier aan zijn volgelingen, àl zijn volgelingen, een richtlijn voor *de omgang met hun medemensen en over de houding die zij moeten aannemen tegenover het kwaad dat individuele mensen in zijn greep houdt*.

Zonde vergeven is het opheffen van dwaling.⁸

Van wie jullie dwalingen opheft, voor diegenen *zijn ze opgeheven*,
Wie jullie eraan houden, bij hen worden ze vastgehouden.⁹

Nu herkennen wij de wereld waarin wij leven. Wat een realisme! Christenen gaan als schapen onder de wolven. Om dwalingen op te heffen, zonden te vergeven. Vrede te brengen. De theoloog Eugen Drewermann zegt deze maand in een interview: als wij mensen liefhebben verdwijnen ‘verwarring, verhulling en vervreemding’.¹⁰ En Tom Naastepad – een van onze liedboekdichters – wijst er op dat mensen hun onderdrukkers kunnen bijvallen; bij hen moeten we dus zonden wegnemen van berusting, lafheid en gelóóf in de macht.¹¹ Want *shalom* betekent het laten varen van zulke dwalingen. Daarom is Jezus’ Paasgroet: ‘Vrede voor jullie’. Mijn vrede, zei hij in Johannes 14, is anders dan de wereld die geeft (Joh. 14:27). Het is de vrede van psalm 85. *Shalom* en gerechtigheid kussen elkaar.¹²

Maar er zijn mensen die aan hun dwalingen vastzitten. Zij hebben hun binnenste er aan uitgeleverd. Er is niets aan te doen. Zij ‘verharden hun hart’. Dan moeten we het zo laten. In Matteüs 10 zegt Jezus: als jullie hebben gezegd: Vrede voor jullie, en je hebt met zulke mensen te maken, laat dan die vrede terugkeren tot jullie zelf. Schudt het stof van je voeten! (Matt. 10:13/14). Daarom lezen we hier: Wie jullie eraan houden, bij hen worden ze vastgehouden. Wij kunnen niet alle mensen van hun kwaad genezen. Het zou onbegonnen werk zijn.¹³

V

Ten langen leste: Adam

Opstanding betekent iets radicaal nieuws. Het is geen herstel van een oude situatie (Halík). Het vroegste bericht over de opstanding der doden is dat van Paulus in 1 Korinthe 15. Daarin wordt Jezus de ‘tweede Adam’ genoemd. Maar dat staat er niet. Er staat ‘*eschatos Adam*’. Dat is hetzelfde woord als in *eschatologie*. Dat houdt in dat het gaat over de laatste dingen. Willem Barnard vertaalt *eschatos Adam* met: ‘Adam ten langen leste’, of ‘eindelijk mens’.¹⁴ In het Latijn staat er: de nieuwe Adam, met het woord ‘nieuw’ in de superlatiefvorm. Zo nieuw, legt Tomas Halík uit, dat wij niet *vooraf kunnen weten* wat dat is: ‘opstanding van de doden’.

Wie zijn wij dat wij zouden weten
de oorsprong van wat leven is,
de tijd door U ons toegemeten,
de toekomst, uw geheimenis? (René van Loenen, NLB 850)

Halík wijst er op dat het geen zin heeft om na te gaan of wat over Jezus wordt gezegd overeenkomt met onze denkbeelden. Het heeft ook geen zin om te willen vaststellen wat de Bijbelse getuigen van de Opstanding ‘werkelijk’ gezien en beleefd hebben, en of dat wel klopt met onze ideeën daarover. Wij *weten* ‘dat we *niet weten* wat “opstanding van de doden” betekent’.¹⁵ De opstanding is een geheimenis.¹⁶ Het overstijgt de horizon en de mogelijkheden van onze ervaring, onze taal, onze logica en onze verbeelding.

VI

Hoe Jezus zich voor de derde keer toont aan zijn leerlingen

Maar wij hebben het evangelie van Johannes in onze handen. Het volgende hoofdstuk vertelt dat het er op lijkt, dat de leerlingen zijn teruggekeerd tot de orde van de dag. Ze hebben in ieder geval het oude beroep van Petrus en Thomas weer op zich genomen, de visserij. Petrus had gezegd: ik ga terug, ik ga weer vissen. De anderen zeiden: dan komen wij ook mee.

Op een morgen zien zij, als ze dicht bij de oever van het meer van Tiberias varen, dat iemand op de kant staat. Het is een man die roept: hè jongens,¹⁷ hebben jullie iets te eten? Nee, antwoorden ze, niet gelukt! Dan zegt de man: gooi het net dan aan de andere kant. Dan is het dat ze een overvloed van vissen vangen.

Nu herkennen zij hem. ‘Het is de Heer!’, wordt er geroepen. Niemand heeft gevraagd: wie bent u? Jezus *geeft* zich te kennen. Ze weten het: het is de Heer!¹⁸

Ze zullen zich herinneren dat ze eerder een dergelijke overvloed hadden gezien; dat was bij de spijziging van de vijfduizend (Joh. 6:1-14). Toen hadden zij ingezet over de schaarste. Nu neemt Jezus het initiatief. Het perspectief van de Opstanding is overvloed.¹⁹ Shalom. Ruimte ‘voor alles dat komt’ (Stef Bos).

Willem Barnard dichtte een Paaslied:

De aarde is vervuld
van Gods goedertierenheid,
van goddelijk geduld
en goddelijk beleid. (NLB 650)

Amen

¹ Deze vertaling is gebaseerd op de Naardense Bijbel en bijgestuurd vanuit de Duitse vertaling van Ton Veerkamp (Egbert Rooze & Paul de Witte, *De Messias en de macht van Rome. Commentaar op het Evangelie naar Johannes*, Skandalon, Vught 2016, p. 15). Zie Ton Veerkamp, *Deze wereld anders. Politieke geschiedenis van het grote verhaal*, Vught 2014.

² Rooze & De Witte, *De Messias en de macht van Rome*, p. 321, noot 4.

³ *Ibid.*, p. 305.

⁴ *Ibid.*

⁵ Eildert Mulder, 'China werkt niet alleen de islam weg', *Trouw*, 26 maart 2021, p. 9.

⁶ Stevo Akkerman, 'Ik kan niet geloven in een God zonder wonden', interview met Tomás Halik naar aanleiding van zijn boek *Raak de wonden aan*, *Trouw/de Verdieping*, 2 maart 2-19, p. 10/11.

⁷ Zeker zoals die heeft 'gefunctioneerd [volgens] de individuele fatsoensmoraal' (Rooze & De Witte, *De Messias en de macht van Rome*, p. 308).

⁸ Het Griekse woordenboek zegt dat het desbetreffende woord betekent: fout, vergissing, misslag, zonde.

⁹ Rooze & De Witte, *De Messias en de macht van Rome*, p. 308: 'Wier dwaling gij opheft, die zijn ze opgeheven, van wie ge ze vasthoudt, die zijn vastgehouden'.

¹⁰ Eugen Drewermann, interview in *Volzin*, april 2021, p. 29. We leren zien 'hoe diep iemand gevallen is die ik overleefd moet helpen', p. 31.

¹¹ Tom Naastepad, *Pasen en Passie bij Johannes. Deel 2 –hoofdstuk 18-21*, Kampen 1986, geciteerd in Rooze & De Witte, *De Messias en de macht van Rome*, p. 309.

¹² 'Geen maatschappij kan ooit rechtvaardig worden verklaard; gerechtigheid is nog minder een idee of een abstracte waarde die perfect gedefinieerd kan worden waarvan we de inhoud exact zouden kunnen kennen'. 'Alleen utopisten creëren zulke denkbeelden' (Jacques Ellul, *Déviances et déviants, dans notre société intolérante* (1992), Toulouse 2013 (heruitgave), p. 151).

¹³ Dit wordt, zij het ruwweg, bijvoorbeeld concreet in de *drugs scene*. Het gebruik van drugs, zegt Ellul, 'is een taal, een middel om te appelleren, vaak een appel tot hulp, altijd een appel tot aandacht van de ander'. De drugsverslaafde vertoont 'onaangepast gedrag', in tegenstelling tot de bendeleiders en de grote criminelen die de handel organiseren; hun doelstelling is juist volstrekt conformistisch: het is die 'van de gehele samenleving, zoveel mogelijk geld verdienen' (*ibid.*, p. 157, noot 2). Drugscriminaliteit is primair een zaak van de justitie.

¹⁴ Willem Barnard, *Stille omgang. Notities bij de lezing van de Schriften volgens een vroeg-middeleeuwse traditie*, Brasschaat, België 1992, 2de druk, p. 251. 'Johannes tekent die Adam dan ook werkelijk als Adam zoals wij hem kennen uit Genesis 2. Een *hovenier*, een tuinman, een man die thuis is in de lust-hof.'

¹⁵ Zie Roelf Haan, 'Jacques Ellul, denker vanuit het *eschaton*', *Sophie*, augustus 2020, p. 26-31. Dit artikel is voorafgegaan door: 'Jacques Ellul als theoloog', *Sophie*, juni (I), pp. 32-37.

¹⁶ Zoals God zelf een geheimenis is. Halik verwijst naar Thomas van Aquino (Tomas Halik, *Raak de wonden aan. Over niet zien en toch geloven*, Kok/Boekencentrum Utrecht 2018, 2de druk, p. 69/70).

¹⁷ 'Jezus spreekt de leerlingen aan met *paidia*, zo iets als "jongens"' (Rooze en Witte, *De Messias en de macht van Rome*, p. 323).

¹⁸ *Ibid.*, p. 326.

¹⁹ Er zitten 153 vissen in het net. De Joodse getallensymboliek suggereert dat dit een verwijzing is naar de Godsnaam JHWH (*ibid.*, p. 325).